

HOMEOPATHIE

Het conflict tussen klinische waarneming en een verklarende theorie

Lisette Verdoes

2 DE BASISPRINCIPES VAN DE HOMEOPATHIE

2.1 Holisme

Het holisme gaat uit van een samenhang in de werkelijkheid, of in een systeem (fysiek, biologisch, technisch, chemisch, economisch, etc.) die alleen uit een beschouwing van het geheel blijkt en niet terug te vinden is in de afzonderlijke componenten.

De (klassieke) homeopathie beoogt de mens te genezen met geneesmiddelen die gekozen zijn op grond van observatie van de totale mens in al zijn aspecten en niet alleen op grond van zijn ziektesymptomen. Dit houdt in dat er tevens gekeken wordt naar het mentaal-emotionele beeld, biografie en ziektegeschiedenis, omgevingsfactoren en levensstijl. Elke klacht is gerelateerd aan het geheel en dus van belang om de volledige context in beschouwing te nemen.

Ziekte kan ontstaan onder invloed van vele factoren, waarvan verstoring van het natuurlijke evenwicht de samenvatting is. In de homeopathie zegt men dat ziekte het gevolg is van een verstoorde levenskracht, ofwel ‘*dynamis*’.

2.2 Het zelfgenezend vermogen

Hahnemann kwam tot inzicht aangaande de ware aard van het begrip ziekte, doordat hij zag dat met het gebruik van sterk verdunde geneesmiddelen de genezing geen materiële, maar meer een energetisch / informatieve aangelegenheid is. Het idee dat alle materie in feite doordrongen is van energie die vrijgemaakt kan worden ten dienste van het genezen, leidde hem tot het idee dat ziekte in wezen een verstoring is op dynamisch niveau. Dit dynamische niveau kan ook wel worden vertaald als de ‘levenskracht’, het regelend- of levensprincipe, of autocratie. Hahnemann noemde het de ‘*dynamis*’. Tegenwoordig spreekt men over het zelfgenezend vermogen.

Het levensprincipe zorgt voor het ‘leven’ in de materie, in het organisme, en laat alle onderdelen harmonisch samenwerken. De kenmerken van deze levenskracht in de woorden van Hahnemann:

§ 9: *“In de gezonde toestand van de mens heerst de onstoffelijke levenskracht (autocratie), de dynamiek die het materiële lichaam (organisme) leven geeft, met onbeperkte macht en bestuurt ze alle delen van het organisme op bewonderenswaardige, harmonieuze, vitale wijze, zowel wat de gevoelens als de functies betreft, zodat de in ons huizende, met verstand begiftigde geest dat levende, gezonde instrument vrij kan aanwenden voor de hogere doelen van ons bestaan.”*

§ 10: *“Als men de levenskracht wegdenkt, is ons stoffelijk organisme niet in staat te voelen, te handelen, zich in stand te houden. Alleen dat onstoffelijke (die levenskracht, dat levensbeginsel), dat in gezondheid en ziekte het organisme aan de gang houdt, maakt dat de mens beleeft en functioneert.”* (Hahnemann, 1810)

Gezondheid is het vermogen van de levenskracht om te reageren op prikkels en zich aan te passen waar nodig. De dynamis is het centrum van waaruit wordt gereageerd. Als er in het centrum iets mis gaat, kunnen de gevolgen op verschillende niveaus betrekking hebben.

In deze visie ontstaat ziekte wanneer het centrum, de levenskracht, niet in staat is adequaat te reageren op prikkels van binnen- en buitenaf.

Ondanks dat de dynamis noch stoffelijk, noch zichtbaar is, kan niemand ontkennen dat deze kracht, die het leven in stand houdt, bestaat. Onzichtbare krachten kunnen worden herkend aan de hand van haar eigenschappen. Op deze wijze erkennen we het bestaan van zaken als magnetisme, elektriciteit, zwaartekracht, etc.

Ook de aanwezigheid van de levenskracht die het lichaam bezielt, kan worden herkend aan haar eigenschappen. J. T. Kent somt enkele van deze eigenschappen op in zijn *Grondslagen der homeopathie*:

- 1. Ze is begiftigd met vormende intelligentie, d.w.z. ze leidt en geeft op intelligente wijze vorm aan het beheer van het menselijk organisme.*
- 2. Ze is opbouwend; ze zorgt ervoor dat het lichaam voortdurend in opbouw en herstel is. Maar wanneer het tegenovergestelde het geval is, als de levenskracht zich om de een of andere reden terugtrekt uit het lichaam, zien we dat de vliedende krachten afbrekend zijn.*
- 3. Ze is onderhevig aan veranderingen; met andere woorden ze kan ordelijk of wanordelijk werken, ziek of normaal zijn.*
- 4. Ze overheerst en controleert het lichaam waarin ze vertoeft.*
- 5. Ze heeft aanpassingsvermogen. Dat het individu het vermogen heeft zich aan zijn omgeving aan te passen is buiten kijf, maar wat is het dat zich aan de omgeving aanpast? Het dode lichaam kan het niet. Als we dat beredeneren zien we dat de levenskracht zich aanpast aan de omgeving en het menselijk lichaam zo in een ordelijke toestand wordt gehouden, in kou of hitte, in nattigheid en vochtigheid, en onder alle omstandigheden.*
(J.T. Kent, 1900)

De homeopathie is dus een geneeskundig systeem dat niet alleen de genezende werking van de levenskracht erkent, maar zich baseert op stimulering van deze kracht. Waar de dynamis het levensprincipe is, is het zelfherstel haar instrument. Door middelen te gebruiken die gelijksoortig zijn aan de aard van de verstoring in de dynamis, maakt de homeopathie bij uitstek gebruik van het zelfgenezend vermogen van het organisme. Het homeopathisch middel wordt daarbij niet zozeer als een energiedrager maar als een informatie-overbrenger gezien, een 'boodschap in een flesje'. Zo bezien is genezen een daad die zich buiten de stoffelijkheid voltrekt.

“Wat de tanden kauwen, is het geneesmiddel niet; niemand ziet het geneesmiddel. Het ligt niet aan het lichaam, maar aan de kracht.” (Paracelsus, 1493-1541)

2.3 Het similiaprincipe

Het similiaprincipe is, zoals reeds in hoofdstuk 1 besproken, de door Hahnemann geformuleerde geneesmethode '*Similia Similibus Curentur*' (het gelijksoortige worde door het gelijksoortige genezen).

Om de similia-regel te kunnen verklaren gebruikt Hahnemann een aantal grondregels:
“Als twee abnormale, algemene prikkels tegelijkertijd op het lichaam inwerken, dan zal –

als het onderling verschillende prikkels zijn – de uitwerking van de ene (zwakkere) prikkel voor enige tijd onderdrukt worden door de andere (de sterkere).

Wanneer de twee prikkels grote gelijkenis met elkaar vertonen, dan zal de ene (zwakkere) prikkel, en de uitwerking ervan, volledig uitgedoofd en teniet gedaan worden door de analoge kracht van de andere (sterkere) prikkel.”

Een voorbeeld is het gebruik van arsenicum bij cholera. Arsenicumvergiftiging bij de mens veroorzaakt een toestand die een sterke overeenkomst toont met de Aziatische cholera.

De overeenkomst is zo sterk, dat een acute arsenicumvergiftiging zeer moeilijk van cholera is te onderscheiden. Op deze overeenkomst berust de homeopathische toediening van arsenicum bij cholera, volgens de similia-regel. Door trapsgewijs verdunnen en ‘potentiëren’, wordt de stof die een bepaald symptoombeeld veroorzaakt bij een gezond individu, geneesmiddel van gelijke symptomen bij een ziek individu.

Het toepassen van de similia-regel bepaalt de mogelijkheid tot genezing en het bepaalt of er sprake is van een homeopathische behandeling. Dit houdt in dat het voorgeschreven geneesmiddel in overeenstemming moet zijn met het (totale) symptoombeeld van de patiënt.

“Een behandeling heet niet homeopathisch door het toepassen van homeopathische geneesmiddelen, maar door het toepassen van de similia-wet.” (R.M. van Vierzen, 1998)

2.3.1 Geneesmiddelproeven

Hahnemann redeneerde dat wanneer de wet der gelijkenis een fundamentele waarheid is, we in staat zouden moeten zijn om de genezende eigenschappen van stoffen te identificeren door ze systematisch uit te proberen op ‘normale’, gezonde mensen.

De manier waarop Hahnemann proefondervindelijk de symptomen van een stof op gezonde organismen teweegbracht, noemde hij ‘ondervinden’. Tegenwoordig wordt dit nog steeds zo gedaan met nieuwe homeopathische geneesmiddelen.

Verder was Hahnemann zeer principieel aangaande het testen van stoffen op mensen.

Dieren kunnen geen verslag uitbrengen van wisselende stemmingen of verschillende vormen van pijn, zoals die wel door menselijke proefpersonen werden beschreven.

Hahnemann vond het niet wetenschappelijk te stellen dat de uitwerking van een geneesmiddel bij een dier representatief zou zijn voor de uitwerking van dit geneesmiddel bij de mens, gezien de fysiologie van dieren vaak aanmerkelijk verschilt van die van de mens.

Alle geteste stoffen blijken op meer dan één niveau symptomen te produceren. Er zijn dan zowel fysieke als psychische symptomen in een symptoom- of geneesmiddelbeeld terug te vinden. Hahnemann noteerde al deze symptomen, soms tot wel tweeduizend symptomen per stof, en rangschikte deze in verschillende rubrieken in wat later de *Materia Medica* zou gaan heten. Deze data wordt vandaag de dag nog steeds gebruikt en continue aangevuld door nieuwe geneesmiddelproeven en informatie overgenomen uit de toxicologie en farmacologie.

2.4 Potentiëring

Hahnemann constateerde aanvankelijk dat een normale dosering van een geneesmiddel vaak een verergering van klachten gaf. Hij begon hiertoe met het verdunnen van de middelen en merkte dat een gelijkend middel het beste werkt wanneer het in een geringe (verdunde) dosis werd toegediend. Waar geneesmiddelen in grote doses bepaalde effecten sorteren op gezonde mensen, is een geringe dosis te klein om een gezond organisme uit balans te brengen. Een geringe dosis werkt wel in een organisme dat onstabiel, of uit balans is. Als het klachtenbeeld overeenkomsten vertoont met het geneesmiddelbeeld, is een minimale dosis voldoende om een geneeskrachtig effect te sorteren, zonder bijwerkingen.

Het begrip ‘minimaal’ is echter dubbelzinnig in dit verband; het homeopathisch geneesmiddel wordt namelijk specifiek naar mate ze sterker verdund, ofwel hoger gepotentieerd is.

Hahnemann beweerde dat de minimale doses effectief is vanwege de susceptibiliteit van de patiënt voor een bepaalde stof die normaliter dezelfde symptomen oproept als die de patiënt laat zien. In 1810 schreef hij: *“Er zijn patiënten van wie de gevoeligheid, vergeleken met die van niet-ontvankelijke individuen, duizend keer zo sterk is.”*

Een minimale dosis is tevens van belang, omdat het slechts de bedoeling is een aanzet te geven om een genezende reactie te laten ontstaan. Deze aanzet, of prikkel, wordt kennelijk als ‘informatie’ doorgegeven aan het organisme in de vorm van het homeopathische geneesmiddel. Homeopathische geneesmiddelen worden bereid van zowel plantaardige, dierlijke, als minerale stoffen die elk over hun eigen individuele geneeskracht beschikken en deze in de vorm van informatie aan het ontvankelijke organisme overbrengen.

“Het wezenlijke van een genezende plant is juist haar individualiteit, haar ziel als vertegenwoordiger van een oerprincipe dat zich in haar lichamelijke organisme uitdrukt.” (T. Dethlefsen, 1979)

Wat er bij de bereiding van een homeopathisch middel gebeurt, is dat een proces in werking wordt gezet, waarbij een heel dicht energieveld (materie) wordt omgezet in een lossere samenhang. Er ontstaat een minder compact energieveld, dat in staat is het energieveld van de mens (zijn levenskracht) te beïnvloeden. Daarvoor is het noodzakelijk de informatie van een plant, een mineraal, dier, etc. uit de lichamelijke verschijningsvorm los te maken en deze informatie aan een geschikte informatiedrager te koppelen om haar door te kunnen geven.

Juist dat gebeurt bij de potentiëring in de homeopathie. Bij dit proces wordt stap voor stap het wezenlijke van de substantie, haar individualiteit, van haar lichamelijke vorm losgemaakt en de vrijkomende informatie wordt aan een ‘neutrale drager’ – alcohol, melksuiker – gebonden. Wanneer het genezingsproces met deze informatieprikkel op gang is gebracht, doet het organisme de rest zelf. Of, in de woorden van Thorwald Dethlefsen:

“Honderd gelijke visitekaartjes zeggen niet meer over een adres dan een enkel kaartje.” (Dethlefsen, 1979)

denkende wetenschapper zal de onstoffelijke wereld ook niet accepteren zonder deze eerst waar te hebben genomen. Het niet accepteren van een onstoffelijke wereld echter, is zeker geen bewijs dat deze niet zou bestaan. Het materialistische uitgangspunt is niet meer dan een aanname met slechts een beperkt waarheidsgehalte.

Toen Galilei in het begin van de 17^e eeuw beweerde dat de aarde om de zon draaide, in plaats van de zon om de aarde, was dat volslagen ketterij, want de aarde was immers het centrum van het heelal. De kracht van het vooroordeel is sterk, evenals de weerstand tegen veranderingen in het denken.

Net als Galilei, is de losgebroken gevangene in de allegorie van de ‘grot van Plato’¹ niet in staat zijn medegevangen te overtuigen van de realiteit buiten de grot. In plaats van te luisteren naar zijn bevindingen, zien zij hem slechts als een gevaar.

Een soortgelijke situatie ontstond in 1988 in het wetenschappelijk onderzoek naar de werkzaamheid van de homeopathie, toen de Franse immunoloog Jacques Benveniste zijn onderzoek ‘*Human basophiles degranulation triggered by very dilute antiserum against IgE*’ publiceerde in het wetenschappelijke tijdschrift *Nature*.

¹ Plato’s allegorie van de grot gaat over de toestand van de mens wat betreft kennis en inzicht: een aantal gevangenen in een grot zien niets anders dan schaduwen op de muur en gaan ervan uit dat dit de werkelijkheid is. Hoe vergaat het een losgebroken gevangene wanneer deze de grot verlaat en ‘het licht ziet’?